

Сидоренко І. А.,
аспірант кафедри романської філології
Київського національного лінгвістичного університету

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «МОЛИТВА» У ТВОРЧОСТІ М. ВАЛЬЄХО-НАХЕРА

Анотація. У статті проведено дослідження індивідуально-авторських концептів та репрезентовано концепт «молитва» за допомогою лексем.

Ключові слова: концепт, лексема, іспанська мова.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці все більш важливим і поширенишим стає дослідження художнього тексту та виокремлення концептів в його межах. Сам термін концепт появився дуже давно і використовується в термінологічних системах різних наук. У лінгвістиці цей термін теж має широке використання. Він походить від латинського *conceptus*, що в перекладі означає «думка, уявлення, поняття». В. Колесов під концептом розуміє джерело, з якого й виростають у процесі комунікації всі змістові форми його втілення в дійсності [3]. О. Потебня концепт визначає як внутрішню форму [3]. Слід зазначити, що у лінгвістиці розвиток цього тривав протягом фактично всього часу формування філософської думки. Концепт є тими абстрактними поняттями, якими людина оперує в процесі мисленнєвої діяльності. Абстрактні поняття відображають результати отриманих людиною знань та досвіду. Людина мислить саме концептами. І відповідно в процесі мислення ці концепти порівнюються, аналізуються та з'єднуються, утворюючи нові.

Основою для поняття концепту є дослідження семантичної системи мови. Серед науковців, які займалися дослідженням цієї галузі лінгвістики виділимо В. Григор'єв, В. фон Гумбольдт, Н. Арутюнова, В. Виноградов, Р. Карнап, К. Льюїс, О. Потебня, Б. Рассел та інші. [1; 2; 6; 7].

Якщо ж ми говоримо про концепти, котрі живаються у художніх творах, то в них вміщено не лише світогляд народу, а й індивідуально-авторський. У нашому випадку автор Марія Вальєхо-Нахера дивиться на релігію через призму власного досвіду, а ми відповідно досліджуємо релігійні концепти саме з авторської позиції.

Для даного дослідження ми розглянемо лексеми, які використовуються в текстах Марії для реалізації концепту «молитва». Для початку розглянемо значення лексеми. Лексема є абстрактною одиницею мови, яка реалізується у мовленні у сукупності словоформ, фонетичних, стилістичних і семантичних варіантів слова [2].

Знаходимо, що у низці концепцій у лексемі включають різні смислові варіанти слова, що залежать від контексту, в якому воно вживається. Також варто зазначити, що у лексикології поняття лексеми відмінне від поняття слова. Тобто, лексема – це слово в сукупності його форм і можливих значень у всіх його вживаннях і реалізаціях.

Мета дослідження – розглянути способи лексичної об'єктивації концепту «молитва» у творчості М. Вальєхо-Нахера.

Виклад основного матеріалу. Концепти, що використовуються у творах М. Вальєхо-Нахера мають значний інформаційний потенціал, що дозволяє побачити і дослідити різні пласти

іспанської релігії та культури. Через індивідуально-авторську призму сприйняття релігії ми можемо дослідити не лише її власне сприйняття цієї сфери буття через літературний текст, але й побачити ставлення до релігії різних поколінь.

Актуальність дослідження концепту «молитва», репрезентованого за допомогою лексем, і аналіз способів його мовної об'єктивації в індивідуально-авторській картині світу М. Вальєхо-Нахера полягає в ефективності проникнення у концептосферу носіїв мови.

Науковці дотримуються думки, що кожна мова складається з певної системи концептів, завдяки яким носії мови можуть сприймати, аналізувати та інтерпретувати потік інформації, що надходить з навколишнього світу. Можливість категоризації об'єктів дозволяє об'єднувати їх в класи на підставі певних подібностей. Когнітивний погляд на природу мови змушує визнати не тільки сам факт ментальної репрезентації світу у свідомості людини, а й факт впорядкованості цієї репрезентації, наявності в ній організуючих принципів у поданні знань і їх існування в формі концептів, змістовних одиниць свідомості. [3, с. 36].

Щоб зрозуміти краще індивідуально-авторське бачення релігії розглянемо концепт «молитва» та лексеми на її позначення. М. Вальєхо-Нахера народилась у релігійній католицькій сім'ї, але не була глибоко віруючою. Релігія для неї була традицією, як і для багатьох іспанців. А *rosario* (вервечка) сприймалась лише як данина моди.

En mi hogar se hablaba poco de Dios, aunque, cuando se hacía, era con delicadeza. Por ello me enseñaron a cuidarme mucho de atacar o ser grosera con alguien a causa de sus creencias religiosas, cualesquiera que fuesen. «La espiritualidad de cada ser humano es una riqueza individual que todo prójimo debe respetar; nunca olvides que se trata de algo sagrado», me repitió muchas veces mi padre. Sin embargo dentro de nuestro entorno privado nuestra fe solo se basaba en acudir los domingos a misa en familia, sin importar demasiado si llegábamos tarde o temprano... Ni siquiera nos enseñaron a rezar el rosario, dado que se consideraba una práctica pasada de moda y tal vez ajena a la nueva generación que despuntaba en los años 70 en una España marcada por una rebeldía contra lo establecido...» [12].

Довгий час авторка мала вервечку, проте не користувалась нею.

Отже, *rosario* є певним інструментом. Лексема *rosario* спричиняє цілий ряд асоціацій, пов'язаних з релігією та її атрибутами.

Aburrida o no, debes saber que, cada vez que lo (Rosario) rezas, atas al cuello del demonio una cadena indestructible cuyo extremo sujeta la Virgen. Ella le controla y no permitirá que te destruya –decía cuando me veía fruncir el ceño. [12].

У наведеному прикладі авторка вказує, що *rosario* має настільки велику силу, що може пов'язати демона і має зв'язок з Богородицею.

Іноді авторка порівнює *rosario* зі зброєю.

...aprendí, no sin esfuerzo, a rezar el rosario. Hoy lo llamo el kalashnikov de la Virgen. Le aseguro que cada una de sus cuentas es la bala más eficaz capaz de tumbar tanto al demonio como a cualquier otro enemigo [12].

Таким чином ми бачимо наскільки сильним інструментом віри вона є. Отже, лексема *rosario* допомагає краще зрозуміти релігію та культуру носіїв іспанської мови, оскільки цей атрибут використовувався з давніх часів в католицизмі і відповідно має довгу історію.

Un rosario parece tan solo un collar con una ristra de bolitas, querido lector. Pero no se engañe: cada cuenta tiene un significado concreto que nos empuja a recordar, paso a paso, toda la vida de Jesús. Es la Virgen quien nos pide rezarlo en cada ocasión, porque es Ella quien desea llevarnos a Jesús [12].

І хоча вервечка на перший погляд є тільки намистом, насправді вона містить глибокий сенс.

Як описує М. Вальєхо-Нахера, вона має свою *rosario* практично з самого дитинства, хоча довгий час не була глибоко віруючою і не ходила до церкви. Проте сам предмет створює певну атмосферу молитви.

El brillo de las velitas danzaba suavemente sobre su hermoso rostro. Suspiré profundamente y saqué mi rosario del bolso. Clavé la mirada en esa larga ristra de bolitas de madera... «Rezaré solo un misterio, ¿vale? Y luego me iré a casa. Lo hago porque quiero que vivas en mi corazón... Necesito una madre, ¿sabes...? No la tengo desde los 16 años, y la echo terriblemente de menos en mi vida. Por eso, María, Madre de Jesús: ¿quieres ser tú mi madre?». Un palpitante silencio me rodeó por completo. Me giré para observar a la religiosa y al señor de edad avanzada que, alejados a una distancia de unos veinte bancos, parecían haberse olvidado de mi presencia. Seguían en posición orante y en profundo silencio, clavando los ojos en aquel trozo de pan expuesto sobre una custodia dorada. Aquella actitud me extrañaba mucho... «¿Por qué no vendrán aquí, donde está la estatua de la Virgen en vez de mirar como bobos un trozo de pan?», pensé [12].

У наведеному прикладі видно, що вервечка є тим, що зв'язує її з Богородицею, настановує на духовні відкриття.

Слід зазначити, що *rosario* стала невід'ємною частиною життя Марії Вальєхо-Нахера. Завдяки цьому матеріальному об'єкту вона зверталась до Бога. Саме тому можемо припустити, що лексема *rosario* є незаперечним способом вербалізації концепту «молитва». Адже завдяки *rosario* створюється цілий ряд асоціацій.

«El rosario, María... No olvides que sujetarlo en la mano y orarlo es agarrar la mano de la Virgen» [12].

Для письменниці молитись з вервечкою означає тримати за руку Богородицю.

Присутній глибокий зв'язок авторки та Богоматері.

Cuando finalicé el misterio, conmovida, me despedí de Ella agradeciéndole la ternura mostrada. «Madre, antes no sabía dónde estabas», susurré. «Ahora lo sé. Estás en el rosario de forma viva y presente. Volveré a verte...» [12].

Наведена ілюстрація свідчить про довіру до Богородиці, а каналом цієї довіри є вервечка.

З вищезгаданого бачимо, що шлях віри кардинально змінив бачення авторки і сприйняття *rosario*. Вона стала чи не найосновнішим засобом комунікації з Богом та Богоматір'ю. Ось як вона пише:

Noté un incontrolable deseo de levantar la mirada al cielo y clavé los ojos en su azul infinito. Había llegado, por fin, el momento de Dios a mi vida [12].

Для письменниці Бог є не лише в храмі, а й у природі. Вона вважає, що він присутній у її житті, а відчуття його можна навіть дивлячись на небо.

Марія пише, що Богородиця її ніколи не зраджувала.

Y la verdad es que la que nunca me defraudó a mí fue la Madre de Dios... Ese rosario comenzó a ser una tirita en mis heridas, causadas cada vez con más furia por ciertas personas cercanas que, una y otra vez, demostraban su rechazo y odio [12].

З наведеної ілюстрації бачимо, що хоча навіть рідні чи близькі здатні на зраду, цього ніколи не зробить Богородиця. На неї завжди можна покластись.

Починаючи новий шлях, а у випадку авторки – це шлях до Бога, варто прощатись з минулим.

«Muchas veces hay que decir adiós al pasado». (Beato Fray Leopoldo de Alpanseire, Granada 1940) El rosario comenzó a ser el kalashnikov más poderoso contra la adversidad en mi vida, y son muchísimas las ocasiones en las que, desde mi conversión, he comprobado su inmensa eficacia contra el mal, contra el temor y contra toda afrenta ajena [12].

З даного прикладу бачимо, що молитва з вервечкою є могутньою зброєю проти несправедливості та труднощів у житті.

Ще однією лексемою, яка слугує для прояву концепту «молитви» є лексема *amor* (любов). Саме при її згадуванні виникає глибокий зміст молитви. Письменниця ділиться своїм досвідом молитви, який є вираженням чистої любові.

Mis pupilas no atisbaban la naturaleza de aquella brisa tierna, de esa extraña bruma cargada de la esencia de Dios que caía en forma de rocío y se posaba sobre mí tal y como lo hacen los copos de nieve en un día de invierno. Notaba el aliento de Dios calándome suavemente los miembros, posándose sobre brazos, cabeza y espalda... Cada poro de mi piel captaba y recibía de forma sublime aquel misterioso haz de luz formado de agua fina materialmente inexistente y sobrenaturalmente real. Me conmoví profundamente... Aquello se anclaba en el centro de mi corazón perfilando una sensación de puro amor [12].

Молитва несе зміни не лише в духовному прояві, а й у фізичному також.

Nada ni nadie será capaz jamás de entender cómo y cuánto nos ama Dios; sin embargo yo lo supe en ese instante: se trataba de un amor monumental e incontenible, un río de afecto hiperbólico, absoluto y perfecto, tan extraordinariamente luminoso que no existen palabras humanas en ninguna lengua capaces de describirlo. No podía compararse a ningún tipo de ternura que yo hubiera experimentado antes, dejando muy atrás el inmenso amor que yo sentía por mi esposo e hijos [12].

Письменниця пише, що важко зрозуміти і досягнути всю глибину любові Господа.

Любов Господа настільки велика, що повернути її просто неможливо, але варто йти цим шляхом до Бога.

«No podrás nunca devolver justo precio a mi amor. Debes seguir tu camino. Tu hora aún no ha llegado. Pero ahora debes gritar al mundo la verdad: proclama que Yo soy la Verdad» [12].

Авторка через свої книги проголошує правдивого Бога і пише про його глибоку любов.

Саме через молитву Марія відчуває глибоку любов до себе.

Estas fueron sus palabras: «Hija mía, así es como te amo. Amo así a todas las personas de este mundo, pero nadie me

corresponde...». En una milésima de segundo sentí cómo un haz de luz pasaba frente a mis ojos, arrastrando en su estela todas las escenas de mi vida [12].

Письменниця відчуває любов до себе і згадує певні періоди життя, де були її найяскравіші прояви.

Під час дослідження художніх текстів М. Вальєхо-Нахера ми виділили лексему *pecado* (гріх) для вираження концепту «молитва». Часто саме після того, як людина відчуває біль за скоєний гріх, вона звертається у молитві до Бога.

Miles de imágenes y secuencias desfilaron representando los momentos más esenciales que había experimentado a lo largo de mis treinta y seis años de entonces: los afectos, las heridas, los errores, los pecados, las palabras... Todo, absolutamente todo, me fue revelado: vi a mis padres, a mis amistades, las relaciones amorosas [12].

Якщо ж розглядати той чи інший вчинок як гріх, то письменниця надавала перевагу молитві, щоб зрозуміти як краще виправити свій вчинок і більше не завдавати шкоди. А отже, лексема *amor* входить до складу тих, що репрезентують концепт «молитва».

– *A mí me deja usted tranquila, padre –respondí frunciendo el entrecejo–. Lo de contar mis intimidades a un señor que no conozco de nada no me va. Y eso que me cae usted muy bien. Prefiero pensar que Dios ve y conoce los corazones de forma privada y particular [12].*

Марія пише, що Бог насправді знає наші серця і наші помисли.

Богородиця мала великий вплив на самого сина Бога, то нам також потрібно дозволити впливати на наше життя:

...pecados o nimiedades. Hoy sé que la presencia de María marcó una diferencia enorme en la vida de Jesús y que, si le dejamos, también puede hacerlo en la nuestra. Su ejemplo ha sido, a lo largo de estos 2.000 años, un soplo de paz y piedad hacia la humanidad herida que un día mató salvajemente a su Hijo en una cruz. Ella fue la primera cristiana y la mayor y mejor seguidora de Jesucristo, y sabe que quien conoce a Jesús ya nunca puede dejar de amarle; precisamente ahí radica el comienzo de la salvación de un alma. Y yo sabía que la mía pedía a gritos salvarse. Quizá por ello ese día el rosario comenzó a interesarme más. [12].

Богородиця була чи не найвідданішою християнкою. Саме вона була завжди поруч Христа. Її глибока материнська любов направлена і до нас.

З дослідженого матеріалу бачимо, що концепт «молитва» має репрезентацію також у лексемі *ocultarse* (ховатись):

Nadie puede ocultarse, que todo lo ve, que vive presente en cada paso de nuestras vidas... Saberlo me llenó de terror. «¡Basta!», gritó mi alma. «¡No puedo soportar ... [12].

З наведеного прикладу можемо коментувати, що в молитві ми можемо заховатись.

Іноді хочеться заховатись від всього світу, втекти у власні роздуми і помолитись.

«¡Jesús, no lo soporto...! Quitame estos recuerdos...». Quise huir de su mirada y de su presencia. ¿Pero dónde puede escapar un ser humano a los ojos de todo un Dios? [12]

Молитва є певним способом втечі від реальності та заглиблення у свої думки та розмову з Богом.

Debes gritar al mundo la verdad: proclama que Yo soy la Verdad [12].

Концепт «молитва» у баченні Марії реалізується через лексему *decir* (говорити). Адже чи не самою суттю молитви є розмова з Богом.

Dime entonces, Madre, ¿dónde estás? Es difícil conocerte si no te veo, Madre... Me falta fe... Ayúdame. Contéstame... ¿Deseas tú que rece el rosario? Si es así, házmelo saber...» [12].

Письменниця говорить до Богородиці та Бога в своїх думках і у певних діях чи вчинках вона чує відповідь.

«Ven, Espíritu Santo: concédeme una verdadera humildad. Solo así repararé el estado de mi alma y podré llegar a Jesús a través de María en unión con san José» [12].

Авторка просить допомоги при написанні кожного розділу.

Марія переконана, що не обов'язковими є навколишні зміни. Іноді однієї молитви достатньо для внутрішніх змін.

Solo tenía algo claro: tres segundos habían bastado para comprender que no había cambiado nada en el mundo, pero que todo había cambiado en mí [12].

Певні види молитви мають і священники.

Oración sencilla por los sacerdotes: Señor Jesús, Pastor Supremo del rebaño, te rogamos que, por el inmenso amor y misericordia de Tu Sagrado Corazón, atiendas todas las necesidades de tus sacerdotes. Te pedimos que retomes en Tu Corazón todos aquellos sacerdotes que se han alejado de tu camino, que enciendas de nuevo el deseo de santidad en los corazones de aquellos sacerdotes que han caído en la tibieza y que continúes otorgando a tus sacerdotes fervientes el deseo de una mayor santidad [12].

Звернення до Бога допомагає побачити відповіді на питання як священнику, так і будь-якій іншій людині.

З проведеного дослідження ми виділили такі лексеми, що слугують для репрезентації концепту «молитва», а саме: *rosario, amor, pecado, ocultarse, decir*. Варто підсумувати, що дослідження мовних засобів об'єктивації концептів є одним з найбільш ефективних засобів проникнення в концептосферу носіїв мови з метою визначення лише притаманних їм ознак, рефлексії світу та розуміння поведінки. Також дозволяє виявити основні тенденції у розвитку менталітету та психології. Адже саме концепти є змістовими одиницями пам'яті всієї картини світу, відображеної у свідомості людини.

Література:

1. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії / А.П. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 338 с.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К., 2006. – 336 с.
3. Колесов В.В. «Жизнь происходит от слова...». – Санкт-Петербург: Златоуст, 1999. – 368 с.
4. Никитин М.В. Развернутые тезисы о концептах / М.В. Никитин // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 53-64.
5. Пешковский А.М. Лексема // Литературная энциклопедия: Словарь литературных терминов: В 2-х т. – М.; Л.: Изд-во Л.Д. Френкель, 1925. – Т. 1. – С. 399-402.
6. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава, 2006.
7. Серебренников Б.А. Языковая номинация (общие вопросы) / Б.А. Серебренников, А.А. Уфимцева. – М.: Наука, 1977. – 359 с.
8. Синельникова Л.Н. Лирический сюжет в языковых характеристиках. – Луганск: Ред.-изд. отд. облупр. по печати, 1993. – 186 с.
9. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики; пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. – К., 1998. – С. 86-101.
10. Ставицька Л.О. Мовні засоби вираження наскрізного образу як елемента індивідуальної естетичної системи // Семасіологія і словотвір: збірник наукових праць. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 98-102.
11. «Мерседарии» // Католическая энциклопедия. Т.3. – М., 2007. – С. 330-332.
12. Lapesa R. Historia de la lengua española / R. Lapesa. – Madrid: Editorial Gredos, 1981. – 649 p.
13. Vallejo-Nágera M. De María a María: Puerta del Cielo / M. Vallejo-Nágera. (Spanish Edition) Vari Editores, S.A. Kindle Edition.

Сидоренко И. А. Репрезентация концепта «молитва» в творчестве М. Вальсхо-Нахера

Аннотация. В статье проведено исследование индивидуально-авторских концептов и репрезентировано концепт «молитва» с помощью лексем.

Ключевые слова: концепт, лексема, испанский язык.

Sydorenko. I. Representation of concept «prayer» in the works of M. Vallejo-Nágera

Summary. In the article there is made an analysis of individual-author concepts and representation of the concept «prayer» with lexemes.

Key words: concept, lexeme, Spanish.